

Azərbaycan tolerantlıq, çoxmillətlilik və çoxkonfessiyalılıq ölkəsidir

Hazırda dünyanın kəskin ehtiyac duyduğu, getdikcə mürəkkəb problemə dənən multikulturalizm və tolerantlıq məsələsi ölkəmizin həyat tərzi və beynəlxalq nümunədir

Müasir dünyamızda birgəyaşış, sülh, milli dini döyümlülük bəşəriyyətin yaşaması, tərəqqisi üçün çox önemlidir. Səbəb də odur ki, 16 noyabr — Beynəlxalq Tolerantlıq Günüün qeyd olunmasına rəğmən, hazırkı dünyanın bir çox yerlərində insanlıq faşizm, antisemitizm, şovinizm, islamafobiya, ksenofobiya və s. dözümsüzlük kimi hallarla qarşı-qarşıya qalmasıdır. Vurğulamaq gərəkdir ki, XX əsrde birinci və ikinci dünya müharibələrində milyonlarla insan bu dözümsüzlüyün nəticəsində həlak olmuş, şikət olmuş, işgəncələrə və məhrumiyyətlərə məruz qalmışlar. Azərbaycan bu neqativ proseslər meydanında tarixən milli dini döyümlülüyü, tolerantlığı ilə dünyaya nümunə olmuşdur.

Tolerantlıq dini döyümlük məfhumunu ehtiva edir. Fəlsəfə Ensiklopediyasında Maure Kranston deyir: "Döyümlülük xoşlanılmayan və ya bəyənilməyən hər hansı bir şeyin mövcudluğunda təmkinlik göstərmə siyasetidir". Yəni hər bir şəxs və ya qurum digər inanc və əqidə sahiblərinə döyümlü yanaşmali, onun bir insan kimi hüquqlarını tanımlı və vicdan azadlığına hörmət etməlidir. Dövlətdə isə ən mühüm amil Konstitusiyada tolerantlıq, insan azadlıqları və hüquqlarının təsdiqinə, plüralizm və demokratiya əsasında formalasdırılmasına dair maddələr olmalıdır. Konstitusion azadlıqlar xalqın mənəviyyatı və qəbulu ilə vəhdət təşkil etsə, bu artıq bir dövlətin və xalqın yaşam tərzinə çevrilir. Azərbaycanda bu insani keyfiyyət əsrlər boyu mövcud olmuş, hazırkı şəraitdə isə Əsas Qanunuzda təsbit olunmuşdur. Bundan başqa, fəaliyyət göstərən Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi bu istiqamətdə səmərəli elmi-praktiki işlər görür. Azərbaycanın və bir çox xarici ölkələrin ali məktəblərində bu multikulturalizm modeli tədris edilir. 2015-ci il isə Azərbaycanda "Multikulturalizm ill" elan olunmuşdu. Biz müasir dünyamızın gərginlik ocaqlarına baxıldıqda milli-dini dözümsüzlüyün neticəsində irqçılık, ksenofobiya, dini döyümsüzlük, terror və ekstremizmin genişlənməsinin şahidiyik.

Döyümlülük ideyası yeni deyildir, bu ideya XVI-XVII əsrlərdə Avropada meydana gəlmişdir. Səlib yürüşü dözümsüzlüyün ən bariz nümunələrindəndir. Bu zaman toqquşmalar, müharibələr yalnız din və vicdan məsələləri ilə bağlı töredilər. 1648-ci ildə imzalanmış Vestfal sülhü dini döyümlülükə bağlı ilk sənəddir. Ancaq Vestfal sülhü tolerantlıq bərqərar edə bilmedi, ondan sonra da ard-arda baş berən müharibə və bu müharibələr zamanı göstərilən dini döyümsüzlük həmin dövrdə kütəvi döyümlüyün hələki, yetişmədiyini sübut etdi. Döyümlülük haqqında tam dolğun fikirlər, siyasi-hüquqi mənbələr cəmiyyətdə əsasən II minilliyyin sonunda formalasdımağa başladı. Vurğulamaq vacibdir ki, İslamin müqəddəs kitabında insanın Adəmdən törədiyi və bütün xalqların bərabərliyi, onların bir-birini fərqləndirə və tanrıya bilmələri üçün müxtəlif mədəniyyətlərə malik olduqları qeyd edilir: "Biz sizdən çoxlu xalqlar yaratdıq ki, bir-birinizi tanıyasınız".

Müasir dövrümüzdə tolerantlıq sahəsində narahatlıq daim artır. Prezident İlham Əliyev Nazirlər Kabinetinin 2016-ci ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşısında duran vəzifələrə həsr olunan iclasında ölkəmizin multikultural dövləti olduğu, bu bəşəri dəyərin müəyyən qüvvələr tərəfindən gələcəyi olmayışı barədə rəy yaratdıqları haqda deyib: "Azərbaycan 2015-ci ildə ilk Avropa

Oyunlarını keçirmiştir. Yəni, bir ölkədə, bir şəhərdə iki il ərzində həm Avropa Oyunları keçirilib, həm də İslam Həmrəyliyi Oyunları keçiriləcək. Bu, təkcə idman tədbiri deyil. Əgər kimse hesab edir ki, İslam Həmrəyliyi Oyunları idman tədbiridir, səhv edir. Bu, böyük siyasi tədbirdir, bu, böyük mədeni tədbirdir, bu, böyük ictimai hadisədir. Bu, bir daha Azərbaycanı müstəqil, öz dəyərlərinə, İslam dəyərlərinə sadıq ölkə kimi, eyni zamanda, müasir ölkə kimi göstərir və bu gün İslama qarşı çirkin kampaniya aparanlara da bir cavab olacaq. Çünkü onlar İslam haqqında rəy formalasdırırlar ki, İslam geridə qalmış sivilizasiyadır. Onlar öz imkanları hesabına həm media, həm ictimai fikirdə, həm müxtəlif qeyri-hökumət təşkilatları çərçivəsində rəy formalasdırırlar ki, İslam dünya üçün təhlükədir, İslami terrorizmə eyni-ləşdirirlər, islamafobiya rəvac verirlər, xalqları dinə görə böllür, müsəlman qaćqınlarına qarşı hörmətsizlik edirlər. Avropa İttifaqına üzv olan bezi ölkələrin rəhbərləri "Stop İslam" deyirlər. Bəziləri deyirlər ki, biz miqrantları qəbul etməyə hazırlıq, ancaq müsəlmanları yox. Bu, fəsizmdir və faşizm harada yaranıb biz yaxşı bilirik və unutmamışq. Faşizm İslam aləmində yaranmayıb. Ona görə, İslam Həmrəyliyi Oyunlarının çox böyük mənası var. Biz bu Oyunları keçirməkə bir daha gücümüzü, imkanlarımızı göstərəcəyik, dini dəyərlərimizə sadıqlıyımızı nümayiş etdirəcəyik, çalışacaqıq ki, İslam aləmini birləşdirək. Bizi bölmək, aramıza nifaq salmaq, bir-birimizə qarşı qoymaq istəyənlər öz hədəflərinə çatmamalıdır".

Mərkəzi Asiyada, Yaxın Şərqdə və müxtəlif qitə dövlətlərində baş verən toqquşmalar, müharibələr, milli-dini zəmində qarşidurmalar səngimək əvəzinə getdikcə artır, bunun da dünyanın müəyyən güclü siyasi qüvvələrin maraqlarına uyğun olduğu aydın görünür. Diqqət etdikdə, bu kataklizmlərin əsasında milli-dini anlaşılmazlıqların qızışdırılmasının çox güclü katalizator olduğunu aydın görə bilərik. Dünyaya özünü demokratianın nümunəsi kimi təqdim edən dövlətlərin rəsmi nümayəndələrinin "Multikulturalizmin gələcəyi yoxdur" ifadəsinin də bu toqquşmalarda rolü az deyil. Həmin sözlərin ardınca biz kütəvi informasiya vasitələrində, internetdə milli-dini zəmində humanitar faciələrin şahidi oluruq. Suriyadan, İraqdan, Əfqanistan və döyümanın digər qaynar nöqtələrindən Avropaya sakit, normal həyat dalınca gedən yüz minlərlə insanın orada nece qeyri-insani rəftərlə rastlaşdıqlarını da əyani görürük.

Azərbaycan isə bu gün dünyanın ən sabit və sosial-iqtisadi inkişaf yolunda olan ölkələrindəndir. Bu fonda ölkəmizdə tarixən bütün etnoslar qardaş kimi yaşayıb, milli-dini zəmində

qarşidurma heç bir vaxt baş vermədiyi də artıq bütün dünyada bir nümunə kimi diqqət mərkəzindədir. Ölkəmizdə dövlət-din münasibətlərinin yüksək seviyyədə olmasında ulu öndər Heydər Əliyevin ali mənəviyyat mənbəyimiz olan dinimizə diqqət və qayğısının xüsusi rolü vardır. Məhz ümummilli liderin dirlərarası dialoqun program əsaslarının təməlini qoyması bir reallıqdır. Məhz onun təşəbbüsü ilə məscid, kilsə və sinaqoqların böyük qayğı ilə tikilib bərpə olunması, bütün ənənəvi dini icmaların maddi-mənəvi cəhətdən dəstəklənməsi, Azərbaycanda multikultural həyat tərzinin davamlı hökm sürməsi və bu siyasetin Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsi ölkəmizə dünyada böyük nüfuz qazandırıb və birgəyaşayışın, multikultural həyatın geləcəyinin olduğunun sübutu kimi özünü təsdiq edib. Dövlət başçısı Nazirlər Kabinetinin 2017-ci ilin birinci rübüün yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında bugünkü dünyada olduqca gərgin, coğrafiyası genişlənən kataklizmlər və bu şəraitdə ölkəmizin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi barədə deyib: "Əfsuslar olsun ki, dünyada və regionda mövcud beynəlxalq vəziyyət hələ ki, çox gərgindir. Mövcud olan münaqışlər, qanlı toqquşmalar davam edir. Yeni risklər yaranır, yeni təhdidlər ortaya çıxır və bütövlükdə, əfsuslar olsun ki, 2017-ci ildə bölgədə sabitlik istiqamətində ciddi addımlar atılmamışdır. Əksinə, bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, risklər artır. Əlbəttə, biz bu bölgədə yaşayan bir ölkə kimi bundan narahatlıq və öz tədbirlərimizi görürük ki, Azərbaycan dövləti və Azərbaycan xalqı inkişaf etsin, normal yaşasın, ölkəmizdə təhlükəsizlik təmin edilsin və özümüzü potensial risklərdən qoruya bilək". Birmənalı şəkildə demək lazımdır ki, ölkəmizin qüdrətinin artması, beynəlxalq əməkdaşlıqla verdiyi töhfələr, enerji və tranzit siyaseti həm dünyada qarşılıqlı maraqların ödənməsinə, sabitliyə, sülhə, birgəyaşayışa və həm de tolerantlığın bərqərar olmasına mühüm töhfələr verir. Beləliklə, Azərbaycan regionun qüdrətli, dəvamlı, müasir innovativ iqtisadi inkişafa malik dövlətidir. Hazırda ölkə Avrasiya məkanında mühüm tranzit, logistika və iqtisadi mərkəzidir. Ölkənin beynəlxalq iqtisadi əlaqələri sürətlə genişlənir, siyasi nüfuzu artır, Azərbaycan inkişaf edən, kosmik sənayesi olan dövlətlər sırasına daxildir, Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayır və enerji, nəqliyyat və ərzaq təhlükəsizliyini təmin etmiş Azərbaycanda sənayeləşmə prosesi sürətini artırır. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, bütün bu uğurlar tolerant, çoxmillətli və çoxkonfessiyali xalqımızın vəhdətiyi nəticəsinə əldə edilmişdir. Bakı-Tbilisi-Qars dəmiryolunun istismara verilməsi, yaxın zamanlarda TAP və TANAP qaz kəmərləri layihələrinin də reallaşması, digər transmilli nəqliyyat dehlizlərinin açılmasına dair sazişlərin imzalanması ölkəmizdən dünyada iqtisadi və siyasi rolunu daha da gücləndirəcək, multikulturalizmin bərqərar olmasına da xüsusi dividendlər bəxş edcəkdir.

Ataş CƏBRAYILOV,
"Respublika".